

A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ERDÉSZETI TANTÁRGYAKHOZ KAPCSOLÓDÓ PROJEKTOKTATÁS LEHETŐSÉGEI AZ ÚJ SZAKKÉPZÉSI JOGALKOTÁS TÜKRÉBEN

DR. MERKEI ATTILA

SZAKMAI TANÁR

KMASZC FÁY ANDRÁS MEZŐGAZDASÁGI TECHNIKUM, SZAKKÉPZŐ

ISKOLA ÉS KOLLÉGIUM, PÉCEL

MERKEI.ATTILA.GYORGY@GMAIL.COM

***KULCSSZAVAK:** gyakorlati oktatás, projektoktatás, élménypedagógia*

BEVEZETÉS

Mint ahogy az agrárium is egy több területet magába foglaló multifunkcionális társadalmi-gazdasági tevékenység, úgy a szektor oktatóknak is rendkívül széleskörű ismeretekkel kell rendelkezniük. A mezőgazdaság, - szebben kifejezve - a föld megművelése, vagy tágabb értelemben az agrárgazdaság nem csupán termelési tevékenység, hanem életforma, kultúra, egészséghordozó, közösségteremtő, hagyomány, emberi kapcsolatok összessége. A föld, a kenyér, a megélhetés ősi idők óta összekapcsolt fogalmak, a magyarság érzelmi világában mindig többet jelentettek a pusztá termelésnél.

Dolgozatomban arra keresem a választ: vajon az új szakképzési törvény, és az annak nyomán kialakult új oktatásszervezési környezet alkalmasabb lehet-e a rendkívül széleskörű ismeretek közvetítésére, a végrehajtási rendeletek alapján végrehajtott szervezeti átalakítások alkalmasabbak-e a szektor által igényelt ismeretek elsajátítására, mint az elődei és erősödött-e az új rendszerben az élménypedagógia, és a projektpedagógia használatának lehetősége.

Az új magyar szakképzés a nemzetközi és az uniós tendenciákat követve a rendszerépítés, a standardizálás és a minőségbiztosítás irányába mozdult el annak érdekében, hogy minél jobban megadhassa a szakmai, tartalmi és gazdasági igényeket tükröző specialitások kiemelésének lehetőségét. A szakképzés megszervezésének jogi feltételeit 10 éven belül 3 ízben változtatták meg törvényi szinten.

Mind ezek ellenére általánosságban elmondható, hogy az agrárszakképzés helyzete az elmúlt években folyamatosan romlott. A mezőgazdasági szakmák iránti érdeklődés jelentősen csökkent. Ez a tendencia megfigyelhető a középfokú és a felsőfokú képzésben egyaránt, mely mögött a szakma komoly presztízs vesztesége is tapasztalható.

Általánossá vált, hogy a mezőgazdasági vállalkozások egyre kevesebb és kevesebb iskolázott! dolgozót igényelnek. A gyakorlati képzésre nyitott üzemek évről-évre egyre kevesebben vannak. Megfigyeléseim szerint a tanulók gyakorlati helyre kerülésében legerősebb motivációt a kapcsolat, az adott tanuló ismertsége jelenti, amely tendencia bizalomhiányt tükröz az oktatással kapcsolatosan.

A szakképzés jelenlegi átalakítása egyet jelent a képzésre fordított idő lerövidítésével, az előzetes tudás beszámításával, az e-learning oktatási anyagok kidolgozásával és a projektszerű vizsgáztatással. A jövőben a felnőtteknek nyújtott szakképzésben nem lesznek közismereti tárgyak. Az előző, igazolt végzettséget, -adott esetben- egy felmérést követően - még a külföldön szerzett tudást is beszámítják, a tételek tanulása helyett pedig a projekt-szemléletre, a tanuló által elkészített feladat bemutatására akarják helyezni a kimeneti minősítési hangsúlyt, tehát: a szakmát akarja tanítani és nem tantárgyat.

"Az általános jólét kettőtől függ: először, hogy a szándék és a végcél helyes legyen, másodsor, hogy a célhoz vezető eljárás módját megtaláljuk. A mesterségekben és a tudományokban mindkettőnek, tehát a célnak és az ahhoz vezető tetteknek is tudatában kell lenni."

Aristoteles

1.SZEMLÉLETVÁLTÁS A TANÍTÁSBAN-OKTATÁSBAN-KÉPZÉSBEN

A képezések hazai és európai elismertethetőségét, összehasonlíthatóságát, átláthatóságát a tanulási eredmény, mint közös „nyelv” teremti meg. (TEMPUS, 2020)

Európában az elmúlt években a tudás és az oktatás kapcsolatának újraértékelése folyik. A tanulás két modelljét különböztetjük meg. A hagyományos megközelítés szerint: a tudás a tanulás eredményeként jön létre, melyet a tudást birtokló szerez meg. A másik szemlélet szerint: nem az oktatási, tanítási folyamat és annak a szabályozása a lényeges, hanem a tanulás eredménye, azaz, hogy egy tanulónak a tanulási folyamat végére mit kell tudnia, átlátnia, megcsinálnia, alkalmaznia, és annak a bizonyítása, hogy az adott tanulási eredményeket valóban birtokolja-e. Megszerezte-e egy adott terület eredményes és autonóm műveléséhez szükséges kompetenciákat. Az új megközelítés a **tanulási eredmény** alapú oktatás, amely már most az európai oktatási rendszer mércéje.

Ez azt jelenti, hogy a kompetenciák értékelése nem az input-tényezők (azon képzési folyamatok időtartama, helyszíne és pedagógiai módszere, amelyekben a kompetenciákat megszerezték) alapján, hanem a meghatározott tanulási eredmények elérése (learning outcomes) alapján történik. Ez szemléletváltást kíván meg a tanároktól, oktatóktól, azzal, hogy: bevezeti a „tanárközpontú megközelítés” helyett az „eredményalapú” megközelítést.

A tanulóközpontú oktatás során a tanárnak, oktatónak olyan tanulástámogatási és módszertani felkészültséggel kell rendelkezniük, amellyel elő tudják segíteni a megkívánt tanulási eredmények elérését. Tehát nem az oktatás, képzés során oktatandó tananyagból kell kiindulnia, hanem a kívánt tanulási eredményekből, így tulajdonképpen visszafelé kell terveznie. Ennek alapján kell meghatároznia, hogy a kívánt tanulási eredmények elérése érdekében milyen

ismeret és kompetencia elemeket és azokat milyen módszerekkel és eszközökkel kell tanítania és fejlesztenie ahhoz, hogy a tanuló elérje a kívánt tanulási eredményt.

A tanulási eredmény alapú megközelítésnek lényegi eleme a mérés és értékelés. Az értékeléssel szemben támasztott követelmények is megváltoznak. Nem azt kell mérni, hogy a tanulók mennyire alaposan sajátították el a tananyagot, a vizsga nem a tananyag reprodukciójára szolgál. Azt kell mérni, hogy az egyén valóban birtokolja-e a kívánt/meghatározott tanulási eredményeket. A vizsga a munkatevékenységre való alkalmasságot kell, hogy felmérje.

Dolgozatomban arra keresem a választ, hogy ez az új szemléletű oktatási rendszer a hazai jogalkotásban miként jelenik meg. Melyek azok a perspektívák, amelyekkel a tanárok szabadabban élhetnek a kitűzött célok elérése érdekében, melyek azok a többlet lehetőségek a tanárok és a tanítványok számára, amelyek eredményesebbé, műveltebbé, szakmailag képzetesebbé és a társadalom számára hasznosabbá tehetik a mostani tanuló nemzedéket, mint volt az a az előző időszakokban.

Vizsgálatomat elsősorban az agrár szektorban végeztem, amely köztudottan a világ egyik legfejlettebb agrárgazdasága volt a rendszerváltást megelőző időszakig. Az agrár szakoktatásnak ebben jelentős szerepe volt, elsősorban a kifejezetten fejlett gyakorlati képzésével, a felvilágosodás korától kezdve, mikor is az európai oktatás első jelentős intézményeit hozták létre Magyarországon. Méltán büszkéek lehetünk a Selmeci Erdészeti és Bányászati Akadémiára (1735), a Tessedik féle szarvasi munkaiskolára (1767), a keszthelyi Georgikonra (1797), a magyaróvári Gazdasági akadémiára (1818), vagy éppen a budapesti Állatorvosi Egyetem (1851), vagy elődjére, az 1787-ben a Pesti Egyetem orvosi karán alapított állatgyógyászati tanszékre, de a kertészeti képzésünk rendszere, a Haszonkertészeket Képző Gyakorlati Tanintézetet (1853) is megelőzte Európa hasonló tevékenységű intézményeit. De minden hazai tudományegyetemnek a kezdetektől fogva volt mezőgazdasági képzőműhelye, osztályok, tanszékek, vagy intézetek keretében. Dolgozatomban, a mennyiségi korlátok miatt ezen intézmények képzésével nem foglalkozhatok, megtettem ezt már számos fórumon. Az időszak, amelyet be kívánok mutatni a rendszerváltás (1990) óta eltelt oktatási 30 év.

2.AZ AGRÁR SZAKOKTATÁSTÖRTÉNET A REFORMKORTÓL 2020-ig

Az agrárstruktúra 1989-től folyó változásai során egy többpólusú, vegyes üzemnagyságú agrárgazdasági rendszer alakult ki (FM, 2001), vagyis egymás mellett kell élnie és dolgoznia a kisebb mezőgazdasági üzemeknek, a családi gazdaságoknak, a termelői csoportosulásoknak és a nagyüzemi termelési formációknak.

A korábbi, döntően a nagyüzemi termelési struktúrára alapozott gazdaság igényeinek kielégítésére a 90-es évek elejéig a szakképzési rendszer döntően a specializált képzést folytatta, az oktatott ismeretanyag mintegy 60-70%-ban elméleti oktatásból állt, a gyakorlati oktatás részben az oktatási intézmények tanüzemeiben, részben a partner nagyüzemekben folyt.

Az 1990 után megnövekedett gyakorlati igények kielégítése - különösen az önálló családi gazdaságokban való munkavégzésre felkészítő programok esetén - jelentős problémát okozott, ezek ugyanis jól felszerelt tanüzemeket és bemutatógazdaságokat igényeltek volna. Ezzel összefüggésben a szakképző intézmények saját gazdaságuk jelentős fejlesztésére szorultak volna, főleg a szortiment vonatkozásában, hiszen az eredetileg specializált tangazdaságoknak a széles körű mezőgazdasági gyakorlati oktatási struktúrára kellett volna átállniuk. De szükséges lett volna a speciális technológiák megismertetésére alakult bemutatógazdaságok hálózatának kiépítése is. Ez nem történt meg.

Ez lehetett az oka annak, hogy a politikai rendszerváltást követő két évtized nem okozott átfogó fellendülést mezőgazdaságunkban, és a várt EU csatlakozás sem segíthette a remélt arányban, mivel a gazdálkodók alultőkésítve és a releváns információk, megfelelő intézményi háttér nélkül kellett felvegyék a versenyt nyugat európai társaikkal. A számukra gyakran hátrányos EU támogatási szerkezet, a nemzeti tőkeforrások alacsony aránya, a hiányos tájékoztatás, az alacsony nivójú szaktanácsadási rendszer keretei között a kis- és középméretű gazdaságok jelentős része hagyott fel az agrártevékenységgel.

A második világháború végéig, 1945-ig a mezőgazdasági szakképzésen belül négy, jól elkülöníthető szintet lehet megkülönböztetni, ezek:

I. A népiskolai oktatás keretében működő agrárképzés

A gazdasági irányú továbbképző iskolák: Működésüket egy 1869. évi oktatási törvény szabályozta. Főleg őstermeléssel foglalkozó településeken szerveződtek. A gyakorlati képzés, mint a többi mezőgazdasági képzést végző iskolában itt is gyakorló kertekben történt, aminek nagyságát iskolatípusoknak megfelelően központilag határozták meg. Céljuk az elemi iskolai ismeretek ismételése, bővítése és a szakmai gyakorlat szempontjából nélkülözhetetlen ismeretek nyújtása. Az Eötvös féle 1869. évi törvény értelmében mindenki köteles volt ilyen iskolába járni, aki 12. életévét betöltötte és "a mindennapi iskola egész tanfolyamát bevégezte".

II. Alsófokú mezőgazdasági szakiskolai képzés

A magyar királyi mezőgazdasági szakiskolák feladata gazdák és bérlők fiainak nevelése és gazdasági képzése, továbbá gazdaságok számára altisztek képzése. A tanulók elemi végzett és legalább 17 éves fiatalok lehettek. A tanulmányi idő 2 év volt.

III. Középfokú mezőgazdasági iskolák

Ezen iskolák oktatási célja a polgári vagy középiskolát végzett diákok mezőgazdasági oktatása volt. A képzés végén érettségit kaptak, ami feljogosította őket közgazdasági irányú főiskolai tanulmányokra. Főként földbirtokosok és bérlők gyermekeinek gazdasági kiképzését végezték ezekben az intézményekben.

IV. Felsőfokú mezőgazdasági képző iskolák (Akadémiák)

Feladatuk a középiskolai tanulmányaikat befejezett fiatalok mezőgazdasági oktatása volt. Ezen akadémiák feladata a mezőgazdaság kísérletekkel, tudományos munkák segítségével történő fejlesztése volt.

3.A MAGYAR SZAKKÉPZÉS A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN

A magyar szakképzés szerkezete is, miként a társadalmi szerkezet is: jelentősen átalakult. Az új képzési rendszerben megpróbálták átmenteni az előző rendszerben jól bevált duális képzési rendszert. Ez azonban már csak az államszervezet felépítettsége miatt sem volt lehetséges. A dualitás ugyanis épp a szakképzés kettéosztottságában rejlik, ami a teljeskörű állami felügyelet miatt nem volt megvalósítható. Ilyen feltételek mellett nem lehet munkaerő piacot fenntartani. Már nem a vállalatok, azaz a gazdaság, hanem a központi elképzeléseknek megfelelően keretszámok alapján határozták meg a szakképzés szerkezetét, így a duális rendszer már csupán látszólagos volt, a gazdasági szereplők beleszólása nélkül. Viszont megerősödött a központilag irányított gyakorlati oktatási rendszer, amely közel került a kialakulóban lévő mezőgazdasági nagyüzemekhez. A gazdaságilag csődbe került, háború után lévő Magyarország élelmiszertermelése „padlóra került”, ebben az időszakban alakultak meg a mezőgazdasági szakmunkásképző iskolák.

3.1 A szakmunkásképző iskolák

A szocialista gazdaság munkaerő-utánpótlásának legfőbb forrása a szakmunkás iskolákból kikerülő végzett szakemberek voltak. Az 1949-es szakmunkástörvény a szakmai képzés és továbbtanulás lehetőségét biztosította a fiataloknak. A fokozott iparosítás jelentős oktatásfejlesztést igényelt, így 1961-ben már több, mint 300 szakmában képeztek tanulókat és létrejöttek az úgynevezett emelt szintű szakmunkásképző iskolák is, amelyekben magasabb általános műveltséget igénylő szakmákat oktattak. A hagyományos és emelt szintű oktatás közti különbséget 1975-ben megszüntették és bevezették az egységes szakmunkásképzést. Valamennyi szakmában az első osztályban egységessé vált a közismereti és az iskolatípusra jellemző szakmai elméleti tantárgyak tartalma.

1980-81-től a szakmai tantervekben változások következtek be. A képzések differenciáltságának kiépítése érdekében széleskörű elméleti alapozással, több helyen a munkahelyi igényeket figyelembe vevő, használható szakmai ismereteket kezdtek oktatni a szakmunkásképzőkben. Így az OSZJ-ben (Országos Szakma Jegyzékben) már 128 szakma szerepelt.

A nyolcvanas évek közepétől olyan változások indultak meg, amelyek közelítették a valódi duális képzéshez. Az iskolarendszer egészének fejlesztéséért a Művelődési Minisztérium, a szakképzés tartalmának korszerűsítéséért pedig a szakminisztériumok váltak felelőssé.

A gyakorlati képzés módját erősen befolyásolták, hogy milyen szakmákra oktatták a tanulókat, mely ágazat és mely gazdasági terület foglalkoztatja majd őket. A gyakorlati képzés módjait a következők szerint találták leghatékonyabbnak:

- a tanulmányok elején, az alapképzés során iskolai- vagy vállalati tanműhelyekben,
- később pedig a termelési gyakorlatba bekapcsolódva történjek a gyakorlati képzés.

Mindezek megvalósítása azonban nem volt könnyű feladat, hiszen az iskolák felének nem volt tanműhelye és hogy a 80-as években gazdaság szakképzési ráfordításai jelentősen csökkentek.

3.2 A szakközépiskolák

Az 1960-as évek oktatásreformjai során jöttek létre a szakközépiskolák. Létrehozásuknak célja a magasabb általános műveltséggel rendelkező munkaerő biztosítása volt a gazdaság számára, továbbá a tanulók felkészítése a továbbtanulásra. A szakmunkásvizsgával összekapcsolt érettségi lehetőségét 1963-ban vezették be, de a kitűzött célok túlzottnak tűntek. Ezért 1972-ben csökkentették a képzési követelményeket.

3.3A technikumok, a technikusképzés

A technikumok 1969-ig működtek, majd technikumi alapra épülő szakközépiskolákká, vagy az agrár területen főiskolákká is átalakulhattak, amennyiben megvoltak a felsőoktatás oktatási-szemlelmi és anyagi feltételei. Néhány agrárképző főiskola ebben a hullámban alakult meg (Mezőtúr, Mezőgazdasági Gépészeti Főiskola, Kaposvár, Állattenyésztési Főiskola, Hódmezővásárhely, Állategészségügyi Főiskola). A technikus képzés 1973-tól csak 1 éves tanfolyami keretek között folytatható. Ennek minősége természetesen meg sem közelítette a kívánt szintet, már csak a túlságosan szakosított formája miatt is. A 1970-es évek végére súlyos technikus hiány lépett fel a gazdaságban, ezért különböző szakmai lobbyzások és követelések hatására 1985-ben ismét megindulhatott iskolarendszerű technikus képzés Magyarországon.

Az agrárszakoktatás és az újonnan kialakítandó környezet- és természetvédelmi képzés erősen gyakorlat orientált. Magyarországon az 2000-évekig a tantervi óraszámok 45-50%-át a gyakorlati oktatás tette, ez az arány jelenleg erősen csökkenőben van. Egyes ágazatokban nem haladja meg a 30%-ot. Az európai unióban ez az arány a mezőgazdasági és környezetgazdálkodási szakképzésben meghaladja a 70%-ot is. Tekintettel arra, hogy az agrárszakmák gyakorlati képzésének fókuszában a technológiák, munkafolyamatok és élő anyagokkal történő munkavégzések, cselekedetek és viselkedésformák készség szintű elsajátításai állnak, az oktatás igen költséges. Ez az oka annak, hogy Európában a gyakorlati oktatás és az elméleti oktatás színtere az említett képzésekben fokozatosan elválk egymástól, szervezeti rendszerük racionalizálódik így kialakulnak kizárólag a gyakorlati oktatást folytató specializált oktató-központok, más jellegű oktatási-képzési módszerekkel, és más típusú tanárokkal-oktatókkal. Ezek az intézmények az elméleti képzést nyújtó iskolákkal együttműködési megállapodásokat, illetőleg közhasznú szerződéseket kötnek. (ld. holland vagy dán példa.). A szabad kapacitásaikat iskolarendszeren kívüli és nemzetközi szervezésű kurzusokkal töltik ki, tehát örök mozgásban van a tan gazdaság. A gyakorlati képzés erősítése az agrárszakképzésben a színvonalas szakképzés kulcseleme.

Az elmúlt években a középfokú agrár-szakképző intézményekben is a költségvetési előirányzatok szűkössége volt a jellemző. Egyes intézmények adataiból arra lehet következtetni, hogy csökkent az agrárképző iskolákba bekerültek száma.

Nagyon nehéz jelenleg a beiskolázás az állattenyésztési és a hagyományos növénytermesztési alapszakokra, jobb a mezőgazdasági gépészeti, ill. a kertészeti és élelmiszeripari szakterületeken. Az érettségi utáni szakképző évfolyamok esetében (jellemzően a technikusképzési szakoknál) egyre komolyabb problémát jelent, hogy a jobb képességű tanulók mind nagyobb számban más jellegű oktatási intézményben tanulnak tovább.

3.4 A térségi integrált szakképző központ (TISZK) 2020-ig

A rendszerváltást követően a Magyarországon az iskolai rendszerű agrárszakképzés jelentős mértékben módosult. Számos regionális, nemzeti és külföldi program keretében átalakult az intézmények képzési kínálata, képzési programja, pedagógiai módszerei, irányítási rendszere. A 2000-es évek magyar szakképzését két iskolatípusba sorolták: szakiskola és szakközépiskola. Ezek mellett a felsőfokú szakképzés formájában a felsőoktatási intézmények is bekapcsolódhattak a gazdaság által megkövetelt szakképzett munkaerő iskolai képzésébe. Ebben az igénykörnyezetben hozták létre a Térségi Integrált Szakképző intézményeket, a TISZK-eket. Az oktatás átszervezésének alapja a szakoktatás és a szakképzés jól észrevehető hanyatlása volt.

A magyar szakképzési irányítás a következő problémákkal szembesült: a gyakorlati képzés jóllehet a finanszírozásában a gazdaság szereplői is részt vettek a szakképzési hozzájáruláson keresztül elszakadt a munka világától. 1990-ben még az iskolák 67%-a vállalati képzőhelyen oldotta meg a tanulók gyakorlati képzését, mára ez az arány 30% alá csökkent. Az arányszám gazdasági ágazatonként jelentős eltérést mutat;

az intézményrendszer elaprózott, amelynek következtében a szakképző intézmények nem tudtak az adott térség legfontosabb szereplőivel összehangoltan együttműködni, vezetési rendszerükben nem jelentek meg kellő súllyal a korszerű menedzsment módszerek, eszközök;

az intézményi rendszer elaprózódásának következtében a szakképzés rendelkezésére álló forrásai nem kellő hatékonysággal kerülnek felhasználásra;

nem volt meg az összhang a szakmai tárgyak tartalma és a gazdaságban végzett szakmai tevékenység között;

számos intézmény kis mérete miatt nem tudott hatékonyan képzési program- és segédanyag-fejlesztéseket megvalósítani, így képzési programjuk rugalmassága elveszett a jelentős központi szabályozásra épülő OKJ miatt; továbbá,

a szakmai vizsgák lebonyolítása a korszerű minőségbiztosítási követelményeknek nem felelt meg, melynek oka az, hogy a vizsgáztatás a képző intézményekben történik. De problémát

jelentett a gyakorlati vizsga tekintetében is, mivel a nem azonos színvonalon felszerelt iskolai, illetve vállalati tanműhelyek nem tudnak azonos mérési-értékelési feltételeket teremteni.

A szakképzés intézményi és tartalmi problémájának egyik lehetséges megoldását a szakoktatási kormányzat az iskolák közötti együttműködések erősítésében látta. A 2000-es években jelentős mennyiségben, de az azt megelőző időszakban is voltak már voltak olyan kísérleti projektek, melyek eredményeként összehangoltabb intézményi együttműködés is alakult ki. Ezek a programok általában szakmacsoport alapon szerveződtek (Világbank, PHARE, bilaterális megállapodások, illetve multinacionális cégek által támogatott programok), de a területi együttműködés kevésbé volt jellemző rájuk. Magyarország Európai Unió csatlakozása különösen kiemelt jelentőséget adott az intézmények közötti együttműködési formák erősítésének, fejlesztésének. A programok célcsoportjai az egyes iskolák voltak, így az intézmények időnként versenytársai is voltak egymásnak. Ezek a projektek jelentős eszköz investíciót is jelentettek, ami tovább erősítette az iskolai képzés bázisát, de ezzel együtt növelte az intézmények közötti egyenlőtlenségeket.

Mint kiderült formális volt a mezőgazdasági szakképző iskolák integrációja, a tervezett hatékonyság-növelés nem valósult meg. Az ÁSZ a Vidékfejlesztési Minisztérium és jogelődje fenntartásába tartozó mezőgazdasági középfokú szakoktatási intézményeket ellenőrizte a 2008-2011. évi időszakban. A minisztériumi fenntartású középfokú mezőgazdasági szakképző iskolák Térségi Integrált Szakképző Központba (TISZK) szervezésének a forrásbevonásra vonatkozó céljai teljesültek, de az integráció formális volt, a tervezett hatékonyság-növelés nem valósult meg - állapította meg az Állami Számvevőszék (ÁSZ) legutóbbi vizsgálatában. A számvevőszék megállapította azt is, hogy 2011-ben a minisztériumi fenntartású TISZK-eknél az egy főre jutó működési kiadások nagyságrendje 70,9 százalékkal haladta meg a normatív finanszírozású, önkormányzati fenntartású agrár-szakképzést is folytató intézmények 588 ezer forintos átlagát. (BTT, 2012)

A 2016/2017-es tanévtől a képzési szerkezet és a tartalom szabályozás is jelentősen megváltozott. Bevezették a 4+1 éves képzést folytató szakgimnáziumot és a 3+2 éves képzést folytató szakközépiskolát. Az 5 éves szakgimnáziumi programok érettségivel és szakképesítéssel zárulnak. A szakközépiskolában a 3 éves szakképző évfolyam után a tanuló dönthet, hogy szakképzettsége beszámításával további 2 éves képzésben érettségit szerez-e. A szakiskola és a készségfejlesztő speciális szakiskola a többi tanulóval sajátos nevelési igénye miatt együtt haladásra képtelen, illetve a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulókat készíti fel szakmai vizsgára, és nyújt részükre a munkába álláshoz, valamint az életkezdéshez szükséges ismereteket.

3.5 A szakképzés gyakorlati színterei

A gyakorlati képzés megszervezésének feltételei az 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről, illetve a módosításai alapján jelenleg is háromféle módon biztosíthatók:

a szakképző iskola rendelkezik saját fenntartású, úgynevezett iskolai gyakorlóhellyel (tanműhely, tanlabor, tankert, stb), az iskola nem tart fenn gyakorlóhelyet, vagy nem rendelkezik elegendő gyakorlóhellyel, ezért annak biztosítására megállapodást köt megfelelő gyakorlóhellyel rendelkező gazdálkodó szervezettel, egyéni vállalkozóval, a tanuló, illetőleg a szülő keresi meg a gyakorlati képzés lehetőségét és ebből a célból megfelelő gyakorlóhellyel rendelkező gazdálkodó szervezettel — a területi agrárkamarak aktív közreműködésével — tanulószerveződést köt.

Amikor az iskolai felvételre, a tanuló jogviszony létrejöttére azért került sor, mert a szakképző iskola rendelkezik iskolai gyakorlóhellyel, akkor az iskola magára vállal minden szervezési felelősséget és kötelezettséget, amit a tanulóval szemben a törvény alapján viselnie kell. Ilyen esetben a szakképző iskola a rendelkezésére álló iskolai gyakorlóhelyek befogadóképességének mértékéig veheti fel a tanulókat.

Amennyiben az iskolának nincs saját fenntartású gyakorlóhelye, vagy nem rendelkezik elegendő számú gyakorlóhellyel, akkor a tanuló gyakorlati képzéséről csak gazdálkodó szervezettel, egyéni vállalkozóval kötött megállapodás alapján biztosított gyakorlóhelyen tud gondoskodni. Ebben az esetben a tanuló iskolai felvételének az iskola és a gazdálkodó szervezet által kötött megállapodás lesz a feltétele.

A szakképzési törvény egyértelművé teszi, hogy iskolai gyakorlóhely (pl. tanműhely) hiányában az iskolán kívüli gazdálkodó szervezetnél a gyakorlati képzés megszervezésére a szakképző iskolával kötött megállapodás alapján is sor kerülhet.

A megállapodás törvényen alapuló szerződés, amelyet — általában - a tanuló iskolába történt felvétele előtt kell megkötöni a teljes képzési időre kiterjedően, azt egyoldalúan felmondani — anélkül, hogy a tanuló további foglalkoztatásáról megfelelő intézkedés ne szülessék — nem lehet.

3.6 Az Országos Képzési Jegyzék (OKJ)

A szakképzés fontos alapidokumentuma az állam által elismert szakképesítések jegyzéke az Országos képzési jegyzék, amely lehetőséget ad az objektív elemzésre és a szakképzés valamennyi résztvevője részére átláthatóvá teszi a rendszert. A szakképzés az Országos Képzési Jegyzékben (OKJ) szereplő, államilag elismert szakképesítésről szóló bizonyítvány kiadásával végződik. A felsőoktatásba való belépésre a szakképesítés nem, csak az érettségi sikeres megszerzése jogosít fel.

Magyarországon a '90-es években a politikai, társadalmi, gazdasági változás első időszakában szükségzerű volt, hogy a szakképesítések rendszerének kialakítása fókusz pontba kerüljön, mert közel 3500 szakképesítésből és 17 jegyzékből kellett megalkotni az állam által elismert képesítések jegyzékét akkor, amikor a privatizáció zajlott és csak részben állt rendelkezésre a szakképzéshez szükséges gazdasági háttér.

Az Országos Képzési Jegyzék, mint az állam által elismert képesítések jegyzéke, 1993-ban készült el és ekkor jelent meg először jogszabályként 955 szakképesítéssel. A Jegyzék mérföldkő volt a magyar szakképzés történetében. Létrehozásával a korábban különböző szintű és érvényességi körű, széttagolt rendszert felváltotta egy országos érvényű, egységes struktúra.

A megalkotásakor korszerű rendszer az elmúlt évek során számos változáson ment keresztül. Az évenként végrehajtott módosítások követték a gazdaság munkaerő-piaci igényeit, amelyek révén átrendeződött a szakmai képzések struktúrája, változott a jegyzékben szereplő szakképesítések száma.

Az Országos Képzési Jegyzék jogszabály formájában is megjelent. A jegyzék adatrendszere lehetővé teszi az országon belül is az egyes vizsgák, képzések összehasonlítását, de lehetővé teszi a más, külföldi országok szakképesítéseivel való egybevetést is. Ez az adatrendszer folyamatosan fejlesztésre került, tartalmazza a képesítések pontos nevét, szintjét, tanulmányi területét, sorszámát, a szakképesítés körét, a szakmacsoportot, a FEOR számot, a jegyzékbe kerülés évét, a képzési időt, elmélet és gyakorlat arányát, az iskolai és szakmai előképzettséget, a Szakmai és Vizsgakövetelmények (SZVK-ért) kidolgozásáért felelős minisztériumot, a mestervizsgában érintett kamarát és egyéb megjegyzést. (Modláné Görgényi Ildikó, 2011)

3.7 A szakképzés államigazgatási helye

A szakképzésről szóló törvény 2015-ös rendelkezései megteremtették a szakképzés új fenntartói struktúráját. Az Emberi Erőforrások Minisztériumától a Nemzetgazdasági Minisztérium, majd az Innovációs és Technológiai Minisztérium fenntartásába került állami fenntartású szakképzés szervezése. Közvetlen szakmai koordinációjára 2015. július 1-jén 44 önálló szakképzési centrum jött létre. A szakképzési centrumok szakmailag önállóan működő és gazdálkodó költségvetési szervek. Önálló költségvetési szervként önálló előirányzattal és kötelezettségvállalással rendelkeznek, ezért az új fenntartói struktúrában a korábbiakhoz viszonyítva lényegesen nagyobb gazdasági mozgástér nyílt meg a számukra, mely elsősorban a napi működést és a fejlesztési beruházások rugalmasabb megvalósítását segíti elő. A szakképzési centrumok szakképzéssel összefüggő feladataikat szakképzési iskolai feladatot ellátó tagintézményeikben látják el. A szakképzési centrumok kollégiumi alapfeladatot, továbbá a nevelő- és oktatómunkához kapcsolódó, nem köznevelési tevékenységet is elláthatnak. Részt vehetnek az iskolai rendszeren kívüli, államilag támogatott felnőttképzésben is. (European Commission, Eurydice 2020)

A szakképzési centrumok fenntartója (Innovációs és Technológiai Minisztérium) feladatkörébe tartozik a stratégiai kérdések kidolgozása, a szakképzési centrumokkal kapcsolatos jogszabályok előkészítése, a centrumok forrásait magában foglaló költségvetés megtervezése és a főigazgatók kinevezésének előkészítése. A szakképzési centrumokkal kapcsolatos középszintű fenntartói jogköröket a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal (NSZFH) látja el, a szakképzésről szóló törvény 2016-os módosításának megfelelően. (European Commission, Eurydice 2019)

4. A 2019. ÉVTŐL HATÁLYBAN LÉVŐ JOGI KÖRNYEZET

Ennek az időszaknak vetett véget a 2019-ben elfogadott Szakképzési törvény, melynek hatálybalépési időpontja 2020. január 1-e volt, bizonyos pontjaiban 2020. szeptember 1-e, továbbá az áthúzódó felmenő rendszerben a 2011. évi szakképzési törvény hatálya alá tartozó képzések kifutásáig. Az addig TISZK szervezeti formában vagy laza konzorciumi formában, vagy esetlegesen önálló gazdálkodási egységenként funkcionáló agrár szakoktatási intézmények, melyek az Agrárminisztérium fenntartása alá tartoztak, Centrumokba kellett, hogy szerveződjenek. Öt ilyen Centrum jött létre, melyek regionálisan szerveződtek meg. (Agrárszektor 2020.) A mi iskolánk is, a Fáy András Mezőgazdasági Technikum, Szakképző Iskola, és Kollégium Pécelen, a Közép-magyarországi Agrár Szakképzési Centrumnak a része.

A törvény kimondja, hogy magyar szakképzésnek csak akkor van esélye versenyképes fejlődésre, EU források befogadására, ha a jelenleginél (2018) hatékonyabb intézményrendszer alakul ki. Ez vonatkozik természetesen az agrár szakképzésekre is. (2019. évi LXXX. törvény)

4.1 A szakképzés jogi környezete

Az oktatás és képzés kormányzati irányítása megosztott. A közoktatásért az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) felel, a felsőoktatás irányítása pedig 2019. szeptember 1-től átkerült az Innovációs és Technológiai Minisztériumhoz (ITM). A szak- és felnőttképzés irányításáért korábban a Nemzetgazdasági Minisztérium, 2018 májusától az Innovációs és Technológiai Minisztérium (ITM) a felelős. Az egyes ágazatok profiljaihoz illeszkedő szakképzők az érintett minisztériumok fenntartásában működnek. Ezért az agrárképzéseket az Agrárminisztérium, a katonai kadétképzéseket a Honvédelmi Minisztérium, a rendőrképzéseket a Belügyminisztérium irányítja. Az oktatás és képzés irányítását, szervezését, fenntartását és finanszírozását ágazati törvények foglalják keretbe:

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény, megteremtette a köznevelés-irányítás, az iskolafenntartás és a tartalmi szabályozás nagyfokú centralizáltságát. a települési önkormányzatoktól egy központi intézményfenntartó intézmény (Klebelsberg Intézményfenntartó Központ) és az irányítása alatt működő tankerületek vették át.

A szakképzésről szóló 2019. évi LXXX. törvény megerősítette a duális szakképzést és a gyakorlati képzést. Létrehozta a Szakképzési Centrumokat, és kialakította a centrumokban a kancellári rendszert. (2019. évi LXXX. törvény)

A felsőoktatásról a 2011. évi CCIV. törvény, szerint a nemzeti felsőoktatás célja, a versenyképes tudás átadásával, a közjót szolgálva, a nemzet szellemi és gazdasági fejlődésének biztosítása, átlátható, versenyképes elméleti és gyakorlati oktatás nyújtása, tudományos alap- és alkalmazott kutatás végzése, az innováció, továbbá az oktatói-kutatói utánpótlás nevelése. A felsőoktatást ágazati törvény szabályozza. (2011. évi CCIV. törvény) Az Országgyűlés: a

tudatos szakma-, illetve képesítésválasztás elősegítése, a szakképzés XXI. századi követelményekhez igazított, magas színvonalának biztosítása, a tudásalapú gyakorlati tanulásra, a digitális tudás fejlesztésére, a kreatív és széles látókörű gondolkodásra, továbbá a változásokhoz való rugalmas alkalmazkodás képességére oktató, a szakképzés és a gazdasági szféra közötti együttműködés erősítésére alapozó, valamint valós piaci esélyt és biztos megélhetést biztosító szakképzettség, illetve szakképesítés megszerzését elősegítő szakképzési rendszer kialakítása céljából alkotta meg a 2019. évi LXXX. törvényt a szakképzésről. (Országgyűlés, 2019)

A felnőttképzésről a 2013. évi LXXVII. törvény. szerint a felnőttképzés célja, „hogy a hazánkban élő személyek meg tudjanak felelni a gazdasági, kulturális és technológiai fejlődés kihívásainak, eredményesen kapcsolódhassanak be a munka világába, sikeresek lehessenek életük során, és a felnőttkori tanulás és képzés segítségével az életvitel minősége javulhasson, szükség van a szakmai, a nyelvi és a támogatott képzések szervezetszervezésének növelésére, tartalmuk minőségének és megvalósításuk ellenőrzésének erősítésére”. (2013. évi LXXVII. törvény)

4.2 A szakképzési törvény és végrehajtási rendeletei

A törvény szándékai szerint megerősítette a duális szakképzést és a gyakorlati képzést.

A szakmai gyakorlat az eredményes és harmonikus munkavégzés megtanulásának legfontosabb színtere. Itt van alkalma és lehetősége a fiataloknak elsajátítaniuk azokat az alapvető munkamozdulatokat, amelyek a későbbiekben önálló munkájukban szakmai fogásokká nemesednek. Hogy ez mennyire sikeres, az több tényező függvénye. Meghatározó szerepet játszik benne a gyakorlati oktató, a mester szakmai és módszertani ismerete, pedagógiai felkészültsége. A gyakorlati oktató viselkedésével, egész személyiségével messzemenően hozzájárul a szakmai szemlélet kialakulásához, a szakmai magatartás és a cselekvési mechanizmusok megalapozásához. Éppen ezért nemcsak a rábízott tanulók szakmai fejlődéséért felelős, de felelős nevelésükért is. A kettő elválaszthatatlan egymástól.

A szakmai tudás a szakma gyakorlása szempontjából elsődleges, átadása komoly felkészültséget igényel. Nem elég, ha tudjuk, hogy mit, azt is tudnunk kell, hogy hogyan. Vagyis hogyan tudjuk a legjobban, a legeredményesebben megtanítani tanítványainkat a mesterség fogásaira, a legfontosabb ismeretekre. A szakmára való felkészítésnek azonban ez csak az egyik oldala. A szakmát tanuló fiatal életében a szakmai gyakorlat a legjobb terep a munkához kapcsolódó attitűd, magatartás kialakulásához, a szakmai értékek beépüléséhez. Ebben a gyakorlati helynek, a mesternek egyaránt fontos szerepe lehet. A gyakorlati foglalkozások dominánsan a mozgásos és szociális tanulás keretét jelentik a szakmai felkészítésben. Itt van alkalma a tanulónak a szakmai fogások rögzítésére, begyakorlására, itt nyílik lehetőség a gyakorlati jártasságok és készségek kialakítására. Mint ahogy a gyakorlati foglalkozás fejleszti a tanuló képességeit, teszi alkalmassá őt egy adott munkakörben előírt feladat ellátására, végső eredményben az önálló életvezetésre.

A fent felsoroltakból egyértelműen következik, hogy a szakemberképzés céljának megvalósítása nemcsak a szakmai ismeretek oktatását, illetve a tanulók gyakorlati felkészítését jelenti, hanem a tanulók cselekvő részvételét ebben a folyamatban, valamint a nevelés, a szakmára nevelés előtérbe helyezését. A szakképzés legfontosabb feladata, hogy az oktatás és a munka világa közelebb kerüljön egymáshoz, hogy a felkészítés jobban igazodjék a munkaerőpiaci igényekhez, s hogy ne csak ismereteket közvetítsünk, hanem szakembert neveljünk. (Rakaczkiné dr. Tóth Katalin, 2011)

A törvény ennek az igénynek a szellemében kimondja, hogy a szakképzés feladata a korszerű szakmai ismeretek megszerzésére való felkészítés és az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges készségek fejlesztése. A szakképzés és a felsőoktatás az oktatási rendszer egymásra épülő, szerves részei.

2. § [Az oktatáshoz való jog biztosítása] (2) A szakképzési alapfeladat-ellátás a szakmai önállósággal rendelkező szakképző intézmény és a duális képzőhely között az állam és a magánszféra konstruktív együttműködésével és érdekeik kölcsönös elismerésével megosztva folyik. A szakképzés megszervezésének minőségét, demokratikus és jogszerű működését a törvény és az állam általi ellenőrzés biztosítja.

4. § [A szakképzés elvei] (1) A szakképzés középpontjában **a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy és az oktató áll**, akiknek jogai és kötelességei egységet alkotnak. A szakképzésben a kiskorú tanuló nevelésének és oktatásának feladatát a kiskorú tanuló törvényes képviselői megosztják az oktatókkal, továbbá (4) A szakképzés kiemelt feladata a sajátos nevelési igényű tanuló, illetve képzésben részt vevő kiskorú személy, a képzésben részt vevő fogyatékkal élő nagykorú személy, valamint a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanuló speciális igényeinek figyelembevétele és egyéni képességeihez igazodó, legeredményesebb fejlődésének elősegítése a minél teljesebb társadalmi beilleszkedés lehetőségeinek megteremtése érdekében.

Ennek alapján vezették be a szakképzésben a Tanulási Eredmény fogalmát, és dolgozták ki a hozzá rendelt protokollokat, A Kimeneti és Képesítési Követelmények (KKK) és a Pedagógiai Programterveket (PTT) minden szakmára és szakképzésre vonatkozóan. Lényeges elemei a tudás, a képesség, az attitűd, és az autonómia és felelősségvállalás.

A tudás

Tények, fogalmak, tételek, törvényszerűségek, elméletek, összefüggések ismerete. A leírásoknak a tudás elemek kiterjedtségét, mélységét és szervezettségét kell jellemezniük, speciális, az adott szakra jellemző összefüggésrendszerbe helyezve.

A tudás kategóriába az adott szakterületre vonatkozó olyan elvárásokat kell leírni, amelyek tartalmazzák az adekvát feladattal, munkaterülettel, szakmával kapcsolatos egyszerű és magasabb szintű taxonómikus, lexikális ismereteket, az ismeretek magasabb egységekbe szerveződésének szabályait, a fogalmak közötti összefüggéseket. A tudás kategóriájába tehát képzetek, fogalmak, tények, definíciók, szabályok, leírások, törvények, elméletek, rendszerek, összefüggések, szabályok tudása tartozik. Az ismeretjellegű tudás mennyiségében és

eloszlásában jelentős különbségek vannak. A szakmai képzések eredményessége és a mérhetőség érdekében az ismereteket specifikálni kell azok mélysége és kiterjedése szerint.

Képesség

A tudáselemek gyakorlati alkalmazása, tevékenységekre, feladatok megoldására való képességek, problémamegoldás. Kognitív és gyakorlati készségek egyaránt szerepelnek az elemek között. A képesség (készségek és képességek) az ismeretalkalmazó tudást jelenti. A készség automatizált tevékenység, rutin, a képesség a feladat megoldásakor jelentkező sokféle ismeret és készség összekapcsolása, ami a procedúra elágazásain a döntéshozatalt teszi lehetővé.

A kognitív képességek egy adott munkaterület feladatainak, problémáinak megoldásához szükséges eljárások (procedúrák) ismeretét és használatát jelentik. Ezek lehetnek egyszerű, automatikusan alkalmazott mentális műveletek vagy egy adott terület komplex problémáinak hatékony megoldására alkalmassá tevő stratégiák, műveletek.

A motoros készségek olyan, tényleges cselekvésben is megfigyelhető tevékenységek, amelyek során egy mozdulatsor vagy egy tárgy használata begyakorlott módon, automatikusan végrehajtható, azaz a mozgáselemek kivitelezése nem igényel koncentrált figyelmet. Ide tartoznak azok a készségek, képességek, jártasságok, mint például: szerszám, munkagép, műszer használata; játék hangszeren; jármű, munkagép vezetése, irányítása; íráskészség; (Ipacs Virág Réka 2015)

Attitűd

Ez, és a következő leíró jellemző eltér az Európai Képesítési Keretrendszer (EKKR) szerkezetétől és a más országok által használt megoldásoktól. Az EKKR-ben a három oszlop közül a harmadik együtt tartalmazza az attitűdök és az autonómia és felelősségvállalás elemeit. A keretrendszer hazai fejlesztőinek döntése alapján ez a két leíró jellemző a magyar keretrendszerben önállóan szerepel. Az attitűdök érzelmi, gondolati és viselkedésbeli összetevőkből állnak. Ebben a kompetenciaelemen az adott szakma művelésével kapcsolatos nézetek, motiváció, gondolkodási és cselekvési mintázatok, a tanulásra és a munkára vonatkozó értékelő viszonyulások jelennek meg. Az attitűdök értékelése nem könnyű feladat, de azok megléte vagy hiánya viselkedés és a verbális megnyilatkozások révén azonosítható. A kategóriában fogalmazódnak meg – az adott szakra egyedien jellemző elemek mellett – a munkavégzés minőségével kapcsolatos beállítódás, a szakmai etika elfogadása és alkalmazása, valamint az egész életen át tartó tanuláshoz, a folyamatos szakmai önképzéshez való viszony elemei.

Az attitűd érzelmi, emocionális komponens, elkötelezettség; a szakmával, a munkával összefüggő felfogásbeli kérdések, értékelő viszonyulások összessége. Az attitűdök olyan viselkedési- és magatartásformák, amelyek egyaránt vonatkozhatnak a tanulásra és a munkára. Az attitűdök kapcsolódnak a tudáshoz, a képességhez és az önállósághoz. Az attitűd kategóriába

például az alábbiak tartozhatnak: fogékony az információk befogadására és alkalmazására; érdeklődése megnyilvánul tanulási tevékenységeiben; törekszik saját tanulási céljainak megfogalmazására; nyitott az új ismeretekre, új megoldásokra; érzékeny a társadalmi problémák iránt; hajlandó részt venni valamiben; érdeklődik egy adott téma iránt, érzékenységet tanúsít valami iránt; elfogadja a szakmai elveket; szilárd értékrendje van; elkötelezettséget mutat, támogat stb. (Ipacs Virág Réka 2015)

Autonómia és felelősségvállalás

Ez az elem eltér a másik háromtól, amennyiben nem a kompetencia tartalmi alkotóeleme, hanem a kompetencia adott helyzetben történő használatát jellemző autonómia és felelősség szintjét írja le. Minden tevékenységet jellemez az, hogy egy adott személy milyen önállósággal, milyen mértékű felelősségvállalással tudja azt végrehajtani. Azaz miben képes egyéni munkavégzésre, és miben van még szüksége ellenőrzésre, segítségre, illetve miért vállal felelősséget, hogyan vesz részt a társas környezetben zajló tevékenységekben.

A felelősséggel végzett tevékenység nemcsak az önálló munkavégzést jelenti, hanem a másokkal való együttműködést is. A felelősség jogi és erkölcsi kategória, amely a valakiért vagy valamiért számot adás kötelezettségeként határozható meg. Az erkölcsi értelemben vett felelősség magában foglalja az egyén tetteiért vállalt felelősségét, amelyet nemcsak önmagával, hanem másokkal kapcsolatban is vállal. Az önállóság és a felelősség szintje rendkívül fontos a munkavégzés során. Két munkakört sokszor nem a tudás mélysége, hanem a munkavégzés önállósága különböztet meg egymástól. (Ipacs Virág Réka 2015)

Más autonómia és felelősség szintet jelent az alábbi két tanulási eredmény: „a szakmai vezető útmutatása alapján és ellenőrzése mellett szakszerűen elkészíti a felnőttképzési törvény hatálya alá tartozó képzések képzési programjait” vagy „önállóan és szakszerűen – a jogszabályi és koherencia követelményeknek is megfelelően – kidolgozza a felnőttképzési törvény hatálya alá sorolt képzési körökbe tartozó képzések képzési programjait”. (Farkas Éva, 2017)

A hagyományos bemenetalapú vagy folyamatszabályozáson alapuló képzési gyakorlatban a tanár alapkérdései: Mit tanítsak? Hogyan tanítsam? A képzési programokat a kimenet, a tanulási eredmény oldaláról megfogalmazó szemléletben a tanár alapkérdései: Milyen felkészültséggel rendelkezzen a tanuló? Milyen tevékenységek ellátására legyen képes a tanuló? Milyen mértékű autonómiára és felelősségvállalásra van szüksége a tanulónak a feladat/munka eredményes elvégzéséhez?

FONTOS! A tanulási eredmény alapú leírás nem a kompetenciák más nyelvtani szerkezetben történő technikai átírása. Értékközpontú! A tanulási eredmények megközelítés nem egyszerűen egy új pedagógiai technika, hanem egy olyan korszerű gondolkodásmód, amely az oktatóközpontú kultúrával szemben a tanulást és a tanulót helyezi a középpontba, és ebben az értelemben maga a tanulási folyamat, valamint a tanuló által elért kompetenciafejlődés a lényeges.

6. § [Az együttműködési kötelezettség és a jóhiszeműség követelménye] (1) A szakképzés e törvény hatálya alá tartozó szereplői a szakképzési alapeladatok megvalósítása során egymással együttműködnek és együttműködésük során egymást a feladataik ellátásához szükséges információkról kellő időben tájékoztatják. (2) A szakképzés e törvény hatálya alá tartozó szereplői köteleseiket és jogait a szakképzés megvalósítása érdekében kötelesek teljesíteni és jóhiszeműen gyakorolni.

a tanulási eredmény alapú szemlélet alkalmazásának előnyei, hogy világossá és egyértelművé teszi az oktatás célját, ezáltal növeli a tanuló motivációját. A tanuló tudatában van annak, hogy a képzésen mit fog tanulni, mit várnak el tőle, milyen tevékenységek végzésére lesz alkalmas a képzés elvégzése után. Következetesebbé, átgondoltabbá teszi a tanulási-tanítási folyamat megtervezését és kivitelezését, a követelmények meghatározását. Következetesebb, objektívebb értékelést tesz lehetővé, könnyebb az értékelési kritériumok kialakítása, továbbá módszertani megújulásra ösztönöz és lehetővé teszi az eredményesség mérését.

76. § [Részvétel a szakirányú oktatásban] (1) A tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy a szakirányú oktatásban: a) a szakképző intézményben vagy, b) szakképzési munkaszerződéssel a duális képzőhelyen vehet részt. A szakképző intézményben a szakirányú oktatás akkor teljesíthető, ha a tanuló, illetve a képzésben részt vevő személy duális képzőhelyen való részvétele a szakirányú oktatásban a gazdasági kamara közreműködése mellett sem biztosítható. Ha a szakmai oktatás célját szolgálja, a szakirányú oktatás teljesíthető külföldön is, amelynek időtartama nem haladhatja meg a szakirányú oktatás időtartamának egynegyedét. (2) A szakirányú oktatásban való részvétel kötelező.

125. § [A szakképzés megszervezésére vonatkozó szabályozási átmenet] (6) 2020. szeptember 1-jét követően a régi Szkt. szerinti gyakorlati képzés folytatására a szakképző intézmény és a duális képzőhely jogosult. A gazdasági kamara 2022. augusztus 31-éig hivatalból felülvizsgálja a régi Szkt. szerinti gyakorlati képzés folytatására jogosult szervezetek közhiteles hatósági nyilvántartását és azt, aki a duális képzőhelyre e törvényben meghatározott szabályoknak megfelel, a duális képzőhelyek nyilvántartásába felveszi. Aki e törvény hatálybalépésekor a régi Szkt. szerinti gyakorlati képzést folytató szervezetként a gazdasági kamara ilyen nyilvántartásában szerepel, az e bekezdésben határozott határnápig duális képzőhelyként - nyilvántartásba vétel nélkül is - részt vehet a szakirányú oktatásban.

A szakképzés stabil gazdasági hátterét biztosítja a 2019. márciusától bevezetett kancelláriai rendszer a szakképzési centrumokban. Az új rendszer létrehozásának fő célja a szakképzési centrumok felelős, átlátható és professzionális gazdálkodásának megteremtése volt. A kancellárok menedzserszemlélettel támogatják a centrumok főigazgatóit, valamint hatékonyan felügyelik az intézmények oktatási színvonalának megtartását. Az állam a kancelláriai rendszer bevezetésével a közpénzekkel való felelős, átlátható és elszámolható gazdálkodást kívánja garantálni. Biztosítja az összehasonlíthatóságot intézmények és országok között. Ez a standard keret a szakmai specialitásokat, azonosságokat és eltéréseket erőteljesebben kimutatja, továbbá lehetővé teszi a minőségfejlesztéshez szükséges modellek és rendszerek kiépítését.

5. TAPASZTALATOK, JAVASLATOK

Mivel az új szakképzési törvény első végrehajtási lépései csak 2020-ban léptek hatályba, a törvény működésének megítélése az eddigi tapasztalatokon és a múltbéli ismereteimen lehetséges. A törvényalkotók szándéka jogos és főleg jóhiszemű, az elmúlt évek szakigazgatásának hiányosságait igyekszik korrigálni. A törvénnyel egy szabadabb, megengedőbb oktatásszervezés lehetősége adott, csak az oktató gárdának és a szakigazgatásnak meg kell értenie az új lehetőségeket, kellőképpen innovatívnak kell lennie, és nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a közösségi erőben rejlő lehetőségekre. A törvény, és a végrehajtási utasításai kimondottan instruálják az élménypedagógiára, a projektpedagógiára történő oktatásszervezést, ami már csak az érintettek kreativitásán, szabad szellemiségén és főleg az együttes munkán múlik. A törvény csak a kereteit adja meg egy közösségi együttműködésnek, aminek a kimeneti végén a tanulási eredmény hasznosulhat, azonban veszélyeket is rejthet annak, aki nem tudja merre akar menni!

Néhány félelmem van azonban a szándékkal kapcsolatosan.

Általánosságban elmondható, hogy a szakképzés helyzete az elmúlt években folyamatosan romlott, ami természetesen az agrárszakmákat is érinti. A gyereklétszám, valamint a mezőgazdasági szakmák iránti érdeklődés (motiváció!) folyamatos csökkenése figyelhető meg. A mezőgazdasági szakképesítés folyamatos presztízscsökkenést mutat. Kevés azon tanulók száma, akik családi hagyomány folytatásának céljából, illetve saját elhatározásból választják a mezőgazdasági szakmákat.

A gyakorlati oktatásra tanulókat fogadó üzemek, vállalkozások száma évről évre kevesebb. Általában a még működő nagyüzemek adnak helyet a gyakorlatoknak, valamint néhány kisebb vállalkozás, de ezek megszűnésével az iskolák gyakran gondban vannak a gyakorlati oktatás helyszínének biztosításával, mivel az üzemek nagy része nem hajlandó erre helyet adni. A duális képzés feltétele az erős és perspektívikus termelői (magán)szektor. De ellene hat a duális képzésnek az is, hogy az iskolai tanegységi bázis jelentősen elmaradott. Azért mert a szakosodott termelőüzemekben, még ha azok a legjobbak is, csak kis szegmensét kapják a képzésen lévő tanulók a mezőgazdasági szakmájuknak. Lehetőséget kell adni a tanulóknak, hogy minél többféle munkafolyamatot lásson, akár több gazdálkodóhelyen forduljon meg, így biztosítva a tapasztalatszerzést.

Jó hír viszont az, hogy a gyakorlati képzés tervezése a szakmai programoknak és az ütemterveknek többnyire megfelelő volt. Az oktatóknak a tanulókkal való foglalkozása rendszeres, foglalkozási naplót általában a tanulók vezetnek. Az oktatók az elmúlt évekhez képest kevésbé panaszkodnak a tanulók munkájára és magatartására, vélhetőleg köszönhető annak, hogy a gazdálkodók vagy ismerős tanulót alkalmaztak, vagy előzőleg érdeklődtek az iskolától a tanuló felől, illetve bizonyára szerepe van annak a ténynek is, hogy a tanulók a gyakorlati képzőhelyek csökkenő száma miatt motiváltabbak voltak.

A duális képzésben részt vevő gazdálkodók még mindig úgy érzik, hogy kiadásaik megnövekednek tanulószereződés esetén és a számukra nyújtott kedvezmények, illetve előnyök azt nem kompenzálják. Az adminisztrációs terheket is szükségesnek látják csökkenteni. Ezen próbál ugyan változtatni az új szakképzési törvény, de még nincs ezzel kapcsolatosan tapasztalat, csak félelem!

A gyakorlati képzőhelyek ellenőrzését a felnőttképzés egész területére vonatkozóan célszerű lenne kiterjeszteni, megfelelő protokoll és egységes elvek szerint. Sokan foglalkoznak az agrár területen is felnőttképzéssel, így fontos lenne ellenőrizni, hogy a képzés során megfelelő gyakorlati oktatást biztosítanak-e.

Az agrárképzés területén továbbra is jellemző a „maradék” elv. Ezt iskolai szempontból „szükségessé” teszi a fejkvóta-rendszer, és „megkönnyíti” az összevont intézményi nagyság. A maradék elv általánossá válását segíti az is, hogy a demográfiai hullámvölgy okozta tanulóihiány mellett a felsőfokú képzés „előszobájaként” meglévő gimnáziumi oktatás is csökkenti a szakképzésre jelentkezők számát.

A gyakorlati oktatók döntő többsége nem főállásban, hanem mellékállásban végzi a képzési feladatokat. Az általam ismert oktatók közül mindegyik megfelel az új jogszabályi előírásoknak. Iskolai végzettségük változatos, de csak közel 40%-uk rendelkezik felsőfokú végzettséggel. Bízható azonban, hogy mestervizsgával rendelkezők és pedagógiai végzettségűek is vannak a gyakorlati oktatók között.

Fontosnak tartom a gyakorlati képzést végzők körében, a felsőfokú szakmai és pedagógiai végzettséggel, esetleg mestervizsgával rendelkezők előtérbe helyezését, kiemelt kezelését és javadalmazását. A gyakorlati oktatás fontossága megkívánja az elhivatott és képzett oktatók alkalmazását. A színvonalas gyakorlati oktatás elismerésére a jelenlegi jogszabályok nem adnak semmilyen lehetőség. Célszerűnek tartanám az oktatás más területeihez hasonlóan szakmai elismerések, díjak alapítását, amelynek gazdái lehetnének a kamarák. Ez jelentősen hozzájárulhatna a gyakorlati oktatás elismertségének, presztízsének emeléséhez.

A tanulói juttatások biztosítása meglehetősen változatos. Jellemzően nem biztosított az étkezés, ami nem csak a tanulókra, hanem a saját dolgozókra is hasonlóképpen vonatkozik. Hasonlóan az étkezéshez, a munkaruha biztosítása is azon múlik, hogy rendszeresített-e munkaruha a „rendes” dolgozók számára. Amennyiben igen, akkor azt a tanulóknak is biztosítják. Egyéni védőfelszereléssel való ellátottság viszont minden képzőhelyen megvolt. Utazási költségtérítés csak elvétve fordul elő.

Fontosnak tartom azt, hogy az iskolák és a gyakorlati képzőhelyek innovatív módon kezeljék a gyakorlati oktatást. A gyakorlati oktatásban is jelenjenek meg a korszerű technológiák és eszközök. E nélkül a gyakorlati oktatás nem tudja betölteni a szakmai készségek elsajátításában betöltött szerepét. E cél érdekében szükséges lehet a pályázatokon való plusz pontok szerzése, azoknak, akik a szakképzésben részt vesznek. Vagy az akkreditált duális képzőhely számára kiírt céltámogatások bővítése.

Növelni kellene a gyakorlati képzőhelyek érdekeltségét a tanulóképzésben. Tapasztalataim azt mutatják rendszerint ismerős, gyerekeket vállalnak szívesen a gazdálkodók évközi vagy nyári gyakorlatra. Bízunk abban, hogy az Agrárkamara megnövekedett szerepével több lehetőség adódik majd a színvonalas gyakorlati képzés megteremtésére.

IRODALOMJEGYZÉK

1. TEMPUS 2000: <https://tka.hu/nemzetkozi/2686/szemleletvaltas-a-szakkepzesben>
2. 53/2001. (VIII. 17.) FVM rendelet
„Magyarország SAPARD Terve 2000-2006” kihirdetéséről
3. a 2019. évi LXXX. törvényt a szakképzésről. (Országgyűlés, 2019)
4. Forrás: MTI, www.edupress.hu
5. Baromfi Termék Tanács, 2012. 2012. november 7.
https://mbtt.hu/hireink/formalis_volt_az_agrarszakkepzo_iskolak_integracioja_az_asz_szerint
6. European Commission, Eurydice 2020. Magyarország: Az oktatási rendszer szerkezete és az oktatás irányítása
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-and-governance-35_hu
7. European Commission, 2019. Published on Eurydice,
<https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice>
8. Átalakuló magyar agrárszakképzés: új regionális oktatási központ jött létre
agrarszektor.hu 2020. <https://www.agrarszektor.hu/karrier/atalakulo-magyar-agrarszakkepzes-uj-regionalis-oktatasi-kozpont-jott-letre.24712.html>
9. 2019. évi LXXX. törvény, a szakképzésről
10. 2011. évi CXC. törvény a nemzeti köznevelésről szóló
11. 2011. évi CCIV. törvény a felsőoktatásról
12. 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről a
13. Modláné G.I.:2011, Átláthatóság a magyar szakképzésben, különös tekintetek az agráriumra, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest 2011.
14. Rakaczkiné T.K.: 2011. A nevelés lehetőségei és feladatai a gyakorlati foglalkozásokon, Szaktudás Kiadó Ház, Budapest 2011.
15. Módszertani útmutató az előzetes tudás felméréséhez ECONOMICA 2015. 1. különszám 7 Ipacs Virág Réka Módszertani útmutató az előzetes tudás felméréséhez
16. Farkas É.: 2017. Tanulási Eredmény alapú tanterv- és tantárgyfejlesztés a felsőoktatásban, Szegedi Egyetemi Kiadó, Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó Szeged, 2017.
17. 1993. évi LXXVI. törvény a szakképzésről.